

Hvussu loysa vit trupulleikan við sjúkuni endometriosu?

- Endometriosia er ein sjúka, sum grípur djúpt inn í lívið hjá kvinnuni, sigur serfrøðingur á økinum, Axel Forman

Vilmund Jacobsen

Herfyri varð skipað fyri tiltaki í Havn, har fokus varð sett á sjúkuna, endometriosia.

Axel Forman, serfrøðingurinn á økinum, segði, at endometriosia er týðningarmiklasta orsøkin til kroniska pínu í undirlívinum og barnloysi, sum kann raka upp til 10 prosent av kvinnum í burðardýggum aldri.

Orsøkin til sjúkuna, segði serfrøðingurinn vera, at slímhinna frá lívmóðurini undir mánasjúku kemur út gjøgnum eggjaleiðararnar og setir seg á búkhinnuna í undirlívinum.

- Vevnaðurin bløðir, og bruni kemur, og hetta kann geva kvinnum trupulleikar bæði undir og millum mánasjúkur og við kynsligari samlegu.

Hann segði, at hetta eisini kann fólaskast sum pína í tarmunum og bløðrubruni.

- Lítið verður tosað um hesar trupulleikar, og nógvar kvinnur hava eisini trupult við at tosa um hetta, segði serfrøðingurinn.

Høg sjúkufrávera

Axel Forman vísti á, at endometriosia hevur við sær stóra sjúkufráveru og pínan, sum kann standast undir kynsligari samlegu, eisini kann føra til, at pør fara hvør til sítt.

Í flestu førum er ein kikarskurðviðgerð neyðugt fyri at greina sjúkustøðuna.

- Innan heilsuverkið hava vit ikki duga at víst sjúkuni nóg stóran ans, og tí hava mong eisini gingið við nógvari pínu í árávis uttan at fáa røttu viðgerðina.

Serfrøðingurinn segði, at p-bollar ikki gera nóg stóran mun, og ofta er neyðugt við einari kikarskurðviðgerð.

- Hetta er ein sjúka, sum grípur djúpt inn í lívið hjá kvinnuni, men Endometriosufelagið vil veita stuðul og ráðgeving til tey, sum eru rakt.

Axel Forman vísti á, at endometriosia krevur serliga vitan, og við optimalari viðgerð kunnu sjúklingar fáa eitt gott liv.

Summar sjúkur er ok

Til tiltakið um endometriosu vóru kvinnur, ið hava sjúkuna, avvarðandi at kvinnunum við sjúkuni og annars heilsufaklig starvsfólk sum

læknar, sjúkrarøktarfrøðingar og onnur viðkomandi.

Undir fyrilestrinum greiddi Axel Forman eisini frá, at summar sjúkur eru meira "okey" at hava enn aðrar.

Samfelagið loyvir og viðurkennir summar sjúkum, men í øðrum føri verður ein sjúka ikki góðtíkin sum ein verulig sjúka. Tí kunnu fólk eisini halda, at tað er skeið við høgari sjúkrafráveru á arbeiðsplássi ella skúla.

Axel Forman setti frágreiðingina upp sum eina pyramidu, har tú ovast í pyramiduni hevur eina sjúku sum krabbamein.

Tað verður altíð góðtíkið at hava krabbamein.

Longri niðri í pyramiduni finnst so eitt nú hjartasjúkur, og upp aftur longri niðri finnst tú mignu, ið eisini er ein nøkulunda góðtíkin orsøk til sjúkrafráveru.

Niðast í pyramiduni liggur endometriosia, fibromyalgi og at hava pínu í ryggnum.

Axel Forman heldur tað vera hugvekjandi, at tú hevur loyvi til at vera sjúkur av summum sjúkum, men ikki av øðrum sjúkum.

Serfrøðingurinn heldur, at flestu kvinnur, ið leita sær hjálp hjá lækna í samband við pínu í undirlívinum, hava endometriosu.

Arvaliga disponerað

Endometriosia er ein arvaliga disponerað sjúka.

Tað merkir, at um tú eitt nú hevur mammu, mostur ella systir við endometriosu, er vandin fyra ferðir størri fyri at gerast sjúk.

Tá serfrøðingurinn, Axel Forman, var liðugur at greiða frá, fingur fólk høvi til at spyrja spurningar.

Afturvendandi spurningar, ið vórðu havdir á lofti, vóru eitt nú um, hvussu tú á skilabesta hátt kann veita sjúklingunum bestu kanning og viðgerð.

Í núverandi støðu er tað ikki ein fastur liður t.d. at gera eina MR-skanning í Føroyum fyri at úgreina, hvar endometriosan kann sita, soleiðis at skanningin kann geva eina ábending um, hvussu viðgerðin skal tilrætast fyri sjúklingin.

Ein av umrøddu móguleikum á fundinum var, at skipanin kanska kundi samlað fleiri sjúklingar - og síðan at fingið ein serfrøðing innan

- Lítið verður tosað um trupulleikarnar við endometriosu, og nógvar kvinnur hava eisini trupult við at tosa um hetta, segði serfrøðingurinn, Axel Forman, sum her heldur fyrilestur í Smæruni

endometriosu upp til Føroyar.

Tá kundi sjúklingarnir verið skurðviðgjørdir upp á lutfalsliga stutta tíð, meðan viðkomandi serfrøðingur var í Føroyum.

Talan kundi eitt nú verið um einar 10 sjúklingar í senn, í staðin fyri at fólk verða send til Danmarkar til slíka skurðviðgerð.

Á hendan hátt høvdu sjúkling-

arnir fingið eina skjótari viðgerð, og serfrøðingurinn kundi tá lært aðrar skurðlæknar á Landssjúkrahúsinum at úgreina og fremja skurðviðgerðina.

Ein bíligari loysn

Tá títtleikin av kvinnum við endometriosu er so høgur í Føroyum, er neyðugt at taka atlit til ein slíkan

móguleika, tí hetta er ein bíligari loysn, sum fleiri kundi fingið ágóðan av.

- Løgtingskvinnan, Katrin Kallsberg, sum eisini er lækni og Axel Forman, serfrøðingur, fara at kanna móguleikan fyri at fáa eina slíka skipan at virka í Føroyum, siga tey, sum stóðu aftan fyri endometriosu-tiltakið í Havn herfyri.